

Բնականոն գնաճի հաշվարկը Հայաստանի Հանրապետության Կենտրոնական բանկում

Բնականոն գնաճ տերմինը և բնականոն գնաճի հաշվարկը բավականին լայն տարածում է գտել կենտրոնական բանկերում, և կիրառվում է ինչպես դրամավարկային քաղաքականության մշակման ու իրականացման գործընթացում՝ տարբեր վերլուծությունների, հետազոտությունների և կանխատեսումների ժամանակ, այնպես էլ վիճակագրական նպատակներով: Բնականոն գնաճի ցուցանիշն արտահայտում է գների մակարդակի ընդհանուր միտումը երկարաժամկետ հատվածում և իրենից ներկայացնում է գնաճի կայուն բաղադրամասը, որն առավելագույնս զերծ է պատահական գործոնների ազդեցությունից և բնութագրվում է ժամանակի մեջ ցածր տատանողականությամբ: Այլ կերպ ասած, բնականոն գնաճի հաշվարկը հնարավորություն է տալիս բացահայտել դրամավարկային գործոններով պայմանավորված գնաճը՝ զերծ մնալով որոշ ապրանքների և ծառայությունների սեզոնայնությունից, առաջարկի և պահանջարկի ժամանակավոր ցնցումներից, ինչպես նաև այլ անկանխատեսելի գործոնների ազդեցությունից:

Միջազգային պրակտիկայում կիրառվում են բնականոն գնաճի հաշվարկման մի շարք մեթոդներ՝ հաշվի առնելով կիրառման նպատակները: Հաշվարկելով և փորձարկելով միջազգային պրակտիկայում ընդունված մի շարք մեթոդներ՝ ներկայումս ՀՀ կենտրոնական բանկը հաշվարկում և հրապարակում է բնականոն գնաճի երկու ցուցանիշ՝ հաշվարկված երկու տարբեր մեթոդներով՝ «Սեզոնային տատանողական ապրանքների և վարչարարորեն կարգավորվող ծառայությունների արտաքսման և «Արտաքսման ու ճշգրտման»: Առաջին մոտեցման հիման վրա հաշվարկված բնականոն գնաճի ցուցանիշն օգտագործվում է դրամավարկային քաղաքականության, իսկ մյուսը՝ վիճակագրական նպատակներով: Մեթոդներից յուրաքանչյուրի էությունը հակիրճ ներկայացված է ստորև.

1. «Սեզոնային տատանողական ապրանքների և վարչարարորեն կարգավորվող ծառայությունների արտաքսման» եղանակով բնականոն գնաճի ցուցանիշը հաշվարկվում է դրամավարկային քաղաքականության մշակման ու իրականացման նպատակներից ելնելով, և կիրառվում է ՀՀ ԿԲ եռամսյակային կանխատեսումների հիմնական մոդելում գնաճի՝ որպես ընդհանուր գնաճի առանձին բաղադրատարր կանխատեսումների իրականացման ժամանակ: Հարկ է նշել, որ հիմնական մոդելում ընդհանուր գնաճի տարանջատումն առանձին ապրանքախմբերի հնարավորություն է տալիս հաշվի առնել յուրաքանչյուր ապրանքախմբի գների հարաբերական տատանողականությունը, ինչպես նաև դրանց վրա ազդող առանձին գործոնները՝ նպաստելով ընդհանուր գնաճի կանխատեսման որակի բարձրացմանն ու առավել արդյունավետ դրամավարկային քաղաքականության իրականացմանը: «Սեզոնային տատանողական ապրանքների և վարչարարորեն կարգավորվող ծառայությունների արտաքսման» եղանակով բնականոն գնաճը հաշվարկելու համար ընդհանուր սպառողական զամբյուղից արտաքսվում են սեզոնային ապրանքները¹ և վարչարարորեն կարգավորվող

¹«Սեզոնային փոփոխողական ապրանքների և վարչարարորեն կարգավորվող ծառայությունների արտաքսման» եղանակով հաշվարկի ժամանակ սեզոնային ապրանքների խմբի փակ հասկացվում են ՍԳԻ զամբյուղում ներառված «Միրգ», «Բանջարեղեն» և «Զու» ապրանքախմբերը:

ծառայությունները², որից հետո զամբյուղի մյուս ապրանքների և ծառայությունների գնային փոփոխությունների հիման վրա հաշվարկվում է բնականոն գնաճի ցուցանիշը:

2.«Արտաքսման և ճշգրտման» եղանակով բնականոն գնաճի ցուցանիշը ՀՀ ԿԲ-ի կողմից հաշվարկվում է 2008թ-ից և կիրառվում է այլ վերլուծական նպատակներով³: Հաշվարկման նպատակով սպառողական զամբյուղը բաժանվում է 3 խմբի.

- Սեզոնային ապրանքների⁴ և վարչարարորեն կարգավորվող ծառայությունների խումբ
- Ներմուծվող ապրանքների խումբ⁵
- Այլ ապրանքների խումբ⁶:

Այս եղանակով բնականոն գնաճի հաշվարկման համար սպառողական զամբյուղից ամբողջությամբ արտաքսվում են առաջին խմբի ապրանքներն ու ծառայությունները, երրորդ խմբի ապրանքներն ու ծառայությունները նույնությամբ մասնակցում են հաշվարկին, իսկ երկրորդ խմբի (ներմուծվող ապրանքներ) գների փոփոխության ընդհանուր միտումը բնականոն գնաճում արտացոլելու և կտրուկ տատանումները բացառելու նպատակով իրականացվում է ժամանակային շարքերում այդ ապրանքների գների ինդեքսների ճշգրտում՝ միջին մակարդակից կտրուկ տատանվող անհատական ինդեքսների արժեքները փոխարինվում են շարքի միջին մակարդակներով:

² Երկու մեթոդների դեպքում էլ վարչարարորեն կարգավորվող ծառայությունների խմբում ներառվում են բնակարանային կոմունալ, կապի, տրանսպորտի կարգավորվող ծառայությունները:

³ «Արտաքսման և ճշգրտման» մեթոդով բնականոն գնաճի հաշվարկման մանրամասն մեթոդաբանությունը հրատարակված է ԿԲ կայքէջում՝ հետևյալ հղումով https://www.cba.am/AM/ppperiodicals/banber_1_2008.pdf:

⁴ «Արտաքսման և ճշգրտման» եղանակով հաշվարկի ժամանակ սեզոնային ապրանքների խմբի տակ հասկացվում է ՍԳԻ զամբյուղում ներառված «Միրգ» և «Բանջարեղեն» ապրանքախմբերը:

⁵ ներառվում են այն ապրանքները, որոնց ներմուծման ծավալները ավելի քան 50%-ով ավել են, քան տեղական արտադրության ծավալները և որոնցից յուրաքանչյուրի կշիռը սպառողական զամբյուղում 0.2% և ավելի է:

⁶ Բացի առաջին և երկրորդ խմբի ապրանքներից և ծառայություններից, մնացած բոլոր ապրանքները և ծառայությունները: